

Iber amlicorum

Вячеслав Комаров

За редакцією
доктора юридичних наук Тетяни Комарової

Харків
«Право»
2020

УДК 347.9(477):082.2
L-50

Упорядник Тетяна Комарова

Liber Amicorum Вячеслав Комаров / упоряд. Т. Комарова ; за ред.
L-50 Т. Комарової. – Харків : Право, 2020. – 1192 с. : іл.

ISBN 978-966-937-854-5

Видання присвячене знаному українському правнику, ученому, організатору вищої юридичної освіти, проректору Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академіку Національної академії правових наук України, члену Міжнародної асоціації процесуального права **Вячеславу Комарову**.

До видання ввійшли окремі праці професора В. Комарова з проблем теорії цивільного процесуального права, юридичної освіти, а також підготовлені на його честь статті українських, закордонних учених, колег, учнів, які стали ініціаторами написання цієї книги.

УДК 347.9(477):082.2

© Комаров В. В., 2020

© Комарова Т. В., упорядкування, 2020

© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-937-854-5

liber amicorum

Vyacheslav Komarov

Edited by
Doctor of Legal Sciences Tetyana Komarova

Kharkiv
«Pravo»
2020

UDC 347.9(477):082.2
L-50

Complied by Tetyana Komarova

Liber Amicorum Vyacheslav Komarov / compiled by T. Komarova ;
L-50 ed. T. Komarova. – Kharkiv : Pravo, 2020. – 1192 p. : ill.
ISBN 978-966-937-854-5

The publication is dedicated to a well-known Ukrainian lawyer, scholar, organizer of higher legal education, Vice-Rector of Yaroslav Mudryi National Law University, academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, member of the World Association of Procedural Law **Vyacheslav Komarov**.

The publication includes some of the works by Professor V. Komarov on the problems of the theory of civil procedural law, legal education, as well as articles prepared in his honor by Ukrainian, foreign scholars, colleagues, and students who initiated the writing of this book.

UDC 347.9(477):082.2

ISBN 978-966-937-854-5

© Komarov V., 2020

© Komarova T., compiled by, 2020

© Design by Publishing House «Pravo», 2020

ВІД АВТОРІВ

Це видання підготовлено на честь професора *Вячеслава Комарова*. До нього увійшли окремі праці вченого з проблем теорії цивільного процесуального права, юридичної освіти, а також підготовлені на його честь статті українських і закордонних учених, колег, учнів, які, власне, і стали ініціаторами його створення.

Fatum est defined («Так вирішила доля»), так само і в нашому випадку. Авторів монографії об'єднує те, що всі вони – чи досвідчені правники, знані вчені, чи науковці-початківці – так або інакше увійшли в «орбіту життя» професора В. Комарова, який є авторитетним науковцем, одним із засновників і фундаторів харківської процесуальної школи, талановитим організатором вищої юридичної освіти.

Визнанням наукових здобутків професора В. Комарова стало те, що його обрано від України членом Міжнародної асоціації процесуального права (International Association of Procedural Law).

Усе свідоме життя професора В. Комарова пов'язане з його ALMA MATER – Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого. Мабуть, будучи студентом Харківського юридичного інституту, сам він і не думав, що ця Мекка юридичної освіти – його доля.

Закінчивши аспірантуру, професор В. Комаров розпочав викладацьку діяльність на кафедрі цивіль-

ного процесу. Згодом, у 1982 р., очолив її і керував понад три десятиліття до 2016 р. За цей час зростав його авторитет як науковця, а разом із цим і авторитет кафедри. Нині всі – і учні, і колеги – захоплюються його талантом вченого, тим, що він заклав основи подальшого розвитку кафедри в сучасних умовах. Наукові дослідження кафедри відтоді значно розширилися за проблематикою, збагатилися новими концепціями, теоріями, аналізом новітніх процесуальних практик.

Професор В. Комаров із повагою ставиться до надбань учених-процесуалістів минулих часів, водночас помічає паростки нового, збагачуючи здобутки сучасними науковими ідеями. Новаторство – його відмітна риса. Він, по суті, став тим, хто перекинув місток між різними поколіннями у науці цивільного процесуального права. Часто згадував і згадує таких знаних вчених-процесуалістів, як професори О. Бонер, В. Горшеньов, А. Добровольський, І. Зайцев, С. Іванова, С. Кац, К. Комісаров, Ю. Осипов, Є. Пушкар, М. Савчук, В. Семенов, М. Треушніков, Н. Чечина, Д. Чечот, М. Шакарян, М. Штефан, з якими його пов'язували не лише наукові інтереси, а й справжня дружба. З особливою теплотою він ставився до свого наукового керівника – доцента Леоніда Яковича Носка.

Із 1988 р. професор В. Комаров – проректор з навчально-методичної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, який має великий досвід і знання. Він причетний до самоствердження й становлення університету, з великою повагою і шанобою ставиться до тих, хто був поруч із ним у ті роки, – ректора університету професора Василя Тація, першого проектора професора Володимира Сташиса, проректора з наукової роботи професора Миколи Панова. Професора В. Комарова вирізняють щирість, прихильність до командної роботи, корпоративної академічної культури, ввічливе ставлення до своїх колег і студентів.

Професор В. Комаров причетний до всіх процесів розбудови та модернізації вищої юридичної освіти України, впровадження її нових моделей, державних стандартів освіти, міжнародної інтеграції та розробки законів України «Про вищу освіту» 2002 та 2014 рр. Протягом тривалого часу був заступником голови Науково-методичної комісії з права Науково-методичної ради Міністерства освіти та науки України, входив до складу Державної акредитаційної комісії України, Акредитаційної комісії при Міністерстві освіти та науки України.

Автори цієї монографії пишаються тим, що доля звела нас із професором В. Комаровим – людиною, наділеною багатогранним талантом і чеснотами.

На знак глибокої поваги до професора Вячеслава Комарова кожен автор присвятив свою статтю блискучому вченому і педагогу з побажаннями здійснення планів і прихильності долі.

І наостанок, робота над цим виданням стала для нас не лише доброю, благородною справою, а й цікавим науковим проектом, який об'єднав велику групу видатних науковців і правників, учених різних поколінь і засвідчив відданість усіх слугуванню праву та високим стандартам юридичної професії.

Усім авторам висловлюємо подяку!

Щиросердна дяка ректору Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктору юридичних наук, академіку Національної академії наук України, почесному президенту Національної академії правових наук України, Герою України, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки і Державної премії України в галузі архітектури, заслуженому діячу науки і техніки України, професору Василю Тацію за добрі спогади про науково-педагогічну діяльність професора Вячеслава Комарова і його вагомий внесок у розвиток сучасної юридичної науки й вищої юридичної освіти.

Сердечна дяка почесному доктору Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, професору Франкфуртського університету імені Гете Петеру-Алексісу Альбрехту, заслуженому професору Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академіку Національної академії правових наук України, доктору юридичних наук, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженому діячу науки і техніки України, професору Миколі Панову, доктору юридичних наук, професору Університету Короля Данила, заслуженому діячу науки і техніки України, професору Іллі Шутаку, судді Верховного Суду, секретарю Пленуму Верховного Суду, кандидату юридичних наук, доценту, заслуженому юристу України Дмитру Луспенику за натхнення, поради та підтримку.

Окрема дяка тим, хто сприяв підготовці цієї книги, – Людмилі Русановій та її команді редакторів, кандидаткам юридичних наук Єлизаветі Яригіній і Яні Коломієць, завідувачці наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидатці педагогічних наук Надії Пасмор та працівникам бібліотеки.

Особлива дяка директору видавництва «Право», кандидату юридичних наук Віктору Прудникову та колективу видавництва.

Нехай всім нам щастить!

FATUM EST DEFINED!

Від авторського колективу
Тетяна Комарова

FOREWORD

This publication was prepared in honor of Professor *Vyacheslav Komarov*. It included some works of the scholar on the problems of the theory of civil procedural law, legal education, as well as articles prepared by Ukrainian and foreign scientists, colleagues, students, who, in fact, initiated publishing this book.

Fatum est definit (“That is what fate has decided”), the same is true in our case. The authors of the monograph are united by the fact that all of them – whether experienced lawyers, well-known scholars or novice scholars – have in one way or another entered into the “orbit of life” of Professor V. Komarov, who is a recognized and authoritative scholar, one of the creators and founders of Kharkiv procedural school, a talented organizer of higher legal education.

The recognition of Professor V. Komarov’s scientific achievements was his election as a member of the International Association of Procedural Law from Ukraine.

The entire life of Professor V. Komarov is connected with his ALMA MATER – Yaroslav Mudryi National Law University. Apparently, as a student at Kharkiv Law Institute, he himself did not think that this Mecca of legal education was his fate.

After completing his postgraduate studies, Professor V. Komarov began teaching at the Department of Civil Procedure. Subsequently, in 1982, he headed the

department and led it for more than three decades until 2016. During this time, his authority as a scholar grew, as well as the authority of the department. Now everyone – both students and colleagues – is fascinated by his talent as a scholar, by the fact that he laid the foundations for the further development of the department in modern conditions. Since then the scientific researches of the department on the subject have considerably expanded, enriched with new concepts, theories, analysis of the newest procedural practices.

V. Komarov respects the achievements of procedural scholars of the past, and at the same time notices the new ideas, enriching the achievements with modern scientific ideas. Innovation is its hallmark. In fact, he became the one who created the bridge, bringing together different generations in the field of civil procedural law science. He often mentioned and mentions such famous processual scientists as Professors O. Boner, V. Horshenov, A. Dobrovolskyi, I. Zaitsev, S. Ivanova, S. Kats, K. Komisarov, Yu. Osypov, Ye. Pushkar, M. Savchuk, V. Semenov, M. Trieushnikov, N. Chechyna, D. Chechot, M. Shakarian, M. Shtefan with whom he was connected not only by scientific interests and fate, but also by a true friendship. With special warmth he treated his scientific advisor – Associate Professor Leonid Ya. Nosko.

In 1988, Professor V. Komarov is the Vice-Rector for Academic and Methodological work of Yaroslav Mudryi National Law University, who has great experience and knowledge. He is involved in the self-affirmation and development of the university, and with great respect and reverence treats those with whom he was close in those years – the Rector of the University, Professor Vasyl Tatsii, the First Vice-Rector, Professor Volodymyr Stashys, Vice-Rector for Scientific Work, Professor Mykola Panov. Professor V. Komarov's trait is sincerity, commitment to teamwork, corporate academic culture, respectful attitude towards his colleagues and students.

Professor V. Komarov is involved in all processes of development and modernization of higher legal education of Ukraine, introduction of new models of higher legal education, state standards of education, international integration and drafting of the Laws of Ukraine “On Higher Education” in the 2002 and 2014 editions. For a long time, he was a deputy chairman of the Scientific and Methodological Commission on the Law of the Scientific and Methodological Council of the Ministry of Education and Science of Ukraine; he was a member of the State Accreditation Commission of Ukraine, the Accreditation Commission of the Ministry of Education and Science of Ukraine.

We, the authors of this monograph, are all proud that fate has brought us together with Professor V. Komarov – a person endowed with multifaceted talent and human virtues.

As a sign of deep respect to Professor Viacheslav Komarov, each author dedicated his/her article to a brilliant scholar and teacher with wishes for the implementation of his plans and favors of fate.

Finally, working on this publication was not only a good, noble cause for us, but also an interesting scientific project that brought together a large group of eminent scientists and lawyers, scholars of different generations and showed the dedication of all to serving the law and the high standards of the legal profession.

Our sincere gratitude to all the authors!

Sincere thanks to the Rector of Yaroslav Mudryi National Law University, Doctor of Legal Sciences, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honorary President of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Hero of Ukraine, winner of the State Prize of Ukraine in Science and the State Prize of Ukraine in Architecture, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Professor Vasyl Tatsii for his good memories of the scientific and educational activities of Professor Viacheslav Komarov and his significant contribution to the development of modern legal science and higher legal education.

Special thanks to the Doctor Honoris Causa of Yaroslav Mudryi National Law University, Professor of Goethe University Frankfurt Peter-Alexis Albrecht, Honorary Professor of Yaroslav Mudryi National Law University, Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Doctor of Legal Sciences, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine Professor Mykola Panov, Doctor of Legal Sciences, Professor of King Daniel University, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine Illia Shutak, and Judge of the Supreme Court, Secretary of the Plenum of the Supreme Court, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Honored Lawyer of Ukraine Dmytro Luspenyk for inspiration, advice and support.

Our sincere thanks also to those who contributed to the preparation of this book – Liudmila Rusanova and her team of editors, Candidates of Legal Sciences Yelyzaveta Yaryhina and Yana Kolomiets, the Head of the Scientific Library of Yaroslav Mudryi National Law University, Candidate of Pedagogical Sciences Nadiia Pasmor and the library staff.

Special thanks to the director of the publishing house “Pravo”, Candidate of Legal Sciences Viktor Prudnykov and the staff of the publishing house.

May all of us be happy!

Fatum est defined!

From the team of authors
Tetyana Komarova

FACTA LOQUUNTUR (факти говорять)

Перед Вами не просто книга вибраних праць і не бібліографічний нарис. Певною мірою це – унікальне видання, в якому колектив українських і зарубіжних учених і колег привідкриває лише деякі сторінки насиченого наукового життя професора Вячеслава Комарова. У книзі розміщені окремі його наукові праці, але й вони дають змогу осягнути глибину наукових поглядів професора В. Комарова на проблематику теорії цивільного процесуального права і розвитку вищої юридичної освіти. У статтях, підготовлених на його честь, розкриті різнопланові проблеми не лише науки цивільного процесуального права, яких він торкався, а й теорії права та вищої юридичної освіти, що входять до кола його наукових інтересів. Усі вони присвячені відомому українському вченому-правнику, талановитому педагогу професору Вячеславу Комарову.

Національний юридичний університет має понад 200-річну історію і є визнаним лідером вищої юридичної освіти України. Тим цінніші для нас люди з певним моральним стрижнем, чия багатостороння і віддана праця не може залишитися не поміченою, оскільки все це – для Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Чим ширша і різноманітніша діяльність таких людей, тим цікавіша й багатша духов-